

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (340)

Το αστικό πράσινο του Ρεθύμνου και η ιστορία του

Βρισκόμαστε στον Νοέμβριο, πλησιάζοντας αργά-αργά στο νέο έτος, κατά το οποίο θα γιορτάσουμε την εκατονταετηρίδα από τη δημιουργία του Δημοτικού Κήπου της πόλης. Με την ευκαιρία της επετείου αυτής θα κάνουμε στις «Αναδιφώσεις» μια σειρά αφιερωμάτων στον Κήπο και στο γενικό αστικό πράσινο του Ρεθύμνου, με βάση και το βιβλίο μου «Θα υπάγω εις τους κήπους». Θα δούμε επίσης πώς ήταν τα πράγματα πριν από εκατό χρόνια και πώς τίθεται σήμερα το θέμα, που αντί να προστίθεται πράσινο, ως αναψυχή αλλά και ως αντιστάθμισμα για την κλιματική αλλαγή, καθημερινά βλέπουμε να αφαιρείται. Ας δούμε όμως κάποια χαρακτηριστικά στιγμιότυπα της ιστορίας του στον τόπο μας.

Ξεκινούμε με την **Φιλοδοσική Ένωση Ρεθύμνου**, μια πρωτοβουλία συμπολιτών που χάρισε στο Ρέθυμνο το περισσότερο πράσινο στην ιστορία του, εν μέσω μάλιστα της καταστροφής του Μικρασιατικού Μετώπου. Σε άλλη ευκαιρία θα δούμε την ιστορία της, το δυναμικό και το καταστατικό της, ενώ σήμερα περιοριζόμαστε σε μια φωτογραφία της αναδασώσης των λόφων νοτιώς της πόλης, στον Άγιο Ιωάννη, τον Εβλιγιά και τον Προφήτη Ηλία.

Θα συνεχίσουμε τον δίαδρομο **Τίτο Πετυχάκης**, τον μοναδικό μέχρι σήμερα στη θέση αυτή που είχε όραμα και σχέδιο για την ανάπτυξη του πρασίνου. Δεν είναι μόνο που συμμετείχε πρωταγωνιστικά σ' όλες τις προσπάθειες φύτευσης και αναδάσωσης, δεν είναι μόνο που ήταν αυτός που υλοποίησε το όραμα του Δημοτικού Κήπου, ήταν αυτός που φύτευε όποτε και όπου μπορούσε, ακόμη και στον μακρινό Βάμο (φωτογραφία), και φρόντιζε στη συνέχεια για την υποστήριξη όσων είχε φυτέψει.

Ήταν η εποχή που η ανάπτυξη του πρασίνου έγινε σταδιακά προτεραιότητα όχι μόνο στις τοπικές κοινωνίες και στις αρχές τους αλλά και στην εκπαίδευση. Ακόμη και το πιο φτωχό σχολείο της υπαίθρου απέκτησε **σχολικό κήπο** (ή αγροκήπιο, αν αυτό ήταν απομακρυσμένο από το διδακτήριο). Πολλοί σχολικοί κήποι, μεταξύ των οποίων κι εκείνος του δημοτικού σχολείου αρρένων της πόλης (στο Τούρκικο Σχολείο) αναπαρήγαγαν και πουλούσαν ή χάριζαν φυτώρια δέντρων σε χωρικούς και σε άλλα σχολεία, προκειμένου να τα φυτέψουν στον τόπο τους.

Στα μεταπολεμικά χρόνια δεσπόζει το παράδειγμα του **Μανώλη Βογιατζάκη**, καθηγητή και στη συνέχεια Γυμνασιάρχη του Γυμνασίου Θηλέων της πόλης. Όπως και ο πατέρας του, επίσης γυμνασιάρχης, Ιωάννης Βογιατζάκης, έτσι και ο Μανώλης αγαπούσε παθιασμένα το πράσινο και το αποδείκνυε όχι μόνο στον πρότυπο κήπο του στην οδό Καστρινακή αλλά και στις προσπάθειες αναδασώσεων, στις οποίες συμμετείχε με τις μαθητριάς του. Να σημειώσουμε με την ευκαιρία ότι ο αείμνηστος συμπολίτης ήταν πρότυπο στην εποχή του και στη φιλοξενία και ότι ο σκύλος του με το όνομα Ηορε έχει γράψει ιστορία.

Τα βήματά του ακολούθησε πιστά η μικροβιολόγος **Έλλη Βότζη**, που, μη κάνοντας οικογένεια εκείνη, αφιερώθηκε τόσο στο πράσινο όσο και γενικότερα στην ευποία. Ήταν αυτή που έφερε τον φίκο των Τεσσάρων Μαρτύρων από τη Ρόδο το 1987 και που έτρεξε για τη δενδροφύτευση του Περιφερειακού δρόμου της Φορτέτζας με αλμυρικά. Να το σημειώσουμε κι αυτό, ότι δηλαδή σε μια εποχή που ήταν της μόδας οι φοιτικές, εκείνη ικανοποιούνταν με το πράσινο και τη σκιά των ταπεινών αλμυρικών, αλλά και των κυπαρισσιών σε άλλες περιπτώσεις.

Γνωστός για τους αγώνες του για το πράσινο ήταν κι ο **Γιώργος Κοκονάς**, ο επονομαζόμενος και «Ρομπέν των Δασών του Ρεθύμνου». Πάμπολλες - κι όχι μόνο στο Ρέθυμνο - ήταν οι εκστρατείες αναδασώσης που οργάνωνε. Δεν είχε ιδιαίτερη μόρφωση, όμως προσχώρησε στο φιλοδοσικό κίνημα από τις δικές του αφετηρίες και αξίες και μετατράπηκε σε διαπρύσιο πολλαπλασιαστή του πρασίνου. Οι κουκουναριές κατά μήκος του Αγιοβασιλιώτικου δρόμου είναι δικά του παιδιά, καθώς και το Πάρκο στον Γίους Κάμπο, με έλατα, σταυριάσια κι άλλα κωνοφόρα αλλά και μεσογειακούς θάμνους.

Οι αναγνώστες θα να μου επιτρέψουν να σταθώ λίγο παραπάνω σ' αυτό το δημιούργημα, η κατάστασή του οποίου δεν περιποιεί τιμή για τον δήμο Αμαρίου, στην δικαιοδοσία του οποίου υπάγεται. Σε οποιαδήποτε πολιτισμένη χώρα και αν βρισκόταν, ο αρμόδιος Δήμος θα το είχε τιμή και καμάρι του, συντηρώντας και επεκτείνοντας το και οργανώνοντας εκδηλώσεις και θεάματα στη σκιά των δέντρων του. Αντί αυτού, το Πάρκο του αιμνηστού Ρομπέν έχει όντως «δασώσει», κινδυνεύοντας ανά πάσα στιγμή να γίνει βορά κάποιας πυρκαγιάς.

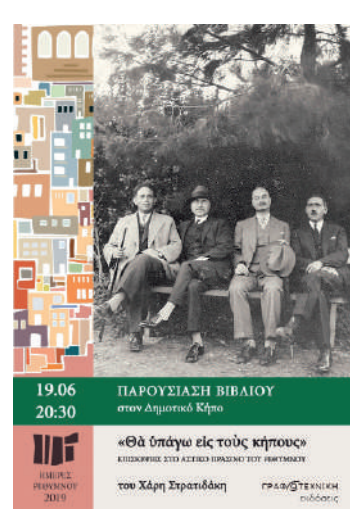
Μια άλλη πρωτοβουλία που είχε πιάσει τόπο ήταν εκείνη με τις «Πράσινες Οάσεις και τα Λουλουδιασμένα Μπαλκόνια του Ρεθύμνου». Η προσπάθεια εκείνη είχε ξεκινήσει με πρωτοβουλία της Έλλης Βότζη, μετά από εισήγησή της στον Γιάννη Χαλκιαδάκη, τα «Ρεθεμνιώτικα Νέα» του οποίου την είχαν αναλάβει οργανωτικά. Κι επειδή η Ε. Βότζη δεν επιθυμούσε να ακουστεί το όνομά της, καλύφθηκε πίσω από τον τίτλο του **Συλλόγου Φίλων του Πρασίνου**, που αποτελούνταν από αυτήν και μόνη!

Στα πιο πρόσφατα χρόνια του παράδειγμα της αγάπης για το πράσινο συντηρεί ο **Μιχάλης Κουμνάς**. Εδώ και δέκα χρόνια με τη βοήθεια των εθελοντών φίλων του και με έξοδα δικά του «πρασινίζουν» οι περιοχές από την άμμο της Προκομείας και της οδού Σοφοκλή Βενιζέλου μέχρι το Γηροκομείο και τους κήπους του Νοσοκομείου. Στην πρώτη μάλιστα φύτευση του παραλιακού μετώπου είχε χρησιμοποιήσει - ούτε λίγα ούτε πολλά - 1.500 φυτά.

Πρόσφατα τα νηία των αναδασών, η κατάστασή του οποίου δεν περιποιεί τιμή για τον δήμο Αμαρίου, στην δικαιοδοσία του οποίου υπάγεται. Σε οποιαδήποτε πολιτισμένη χώρα και αν βρισκόταν, ο αρμόδιος Δήμος θα το είχε τιμή και καμάρι του, συντηρώντας και επεκτείνοντας το και οργανώνοντας εκδηλώσεις και θεάματα στη σκιά των δέντρων του. Αντί αυτού, το Πάρκο του αιμνηστού Ρομπέν έχει όντως «δασώσει», κινδυνεύοντας ανά πάσα στιγμή να γίνει βορά κάποιας πυρκαγιάς.

Θα κλείσω κάπως ετεροχρονισμένα, με την παράθεση της εισήγησής του **Μιχάλη Κουμνά** στην εκδήλωση παρουσίασής του βιβλίου μου «Θα υπάγω εις τους κήπους». Επισκέψαμε στο αστικό πράσινο του Ρεθύμνου» το καλοκαίρι του 2019. Είχε πει τότε ο ακούραστος συμπολίτης: «*Να ευχαριστήσω τον κύριο Χάρη Στρατιδάκη για την πρόσκλησή του, καθώς επίσης και για τη μεγάλη πραγματική τιμή να με συμπεριλάβει στους «εραστές» του πρασίνου της πόλης μας, πλάι σε emblematic προσωπικότητες του Ρεθύμνου, όπως ο Τίτος Πετυχάκης, η Έλλη Βότζη και ο Γεώργιος Κοκονάς, των οποίων οι προσπάθειες μάς ενέπνευσαν και μάς διδάξαν τι σημαίνει επιμονή και πάθος. Η προσπάθεια η δική μου έχει ως αφετηρία την ανάγκη μου να φυτεύω... Πολλά χρόνια φύτευα τους κήπους μου... τους τελείωσα... δεν είχα πια χώρο να φυτέψω... και πριν από πέντε χρόνια ξεκίνησα το φύτεμα σε δημόσιους χώρους με μια μικρή ομάδα εθελοντών.*»

Οι χώροι που επιλέχθηκαν αρχικά ήταν χώροι που διαμένου άνθρωποι μεγάλης ηλικίας ή αρρώστοι (γηροκομείο - νοσοκομείο) με σκοπό να υπάρχει ένα πιο όμορφο περιβάλλον γύρω τους γλυκαίνοντας, έστω και ελάχιστα, την παραμονή τους εκεί. Στη συνέχεια, η πρόκληση ήταν η φύτευση του παραλιακού τμήματος που ξεκινά από την πλατεία του Άγνωστου Στρατιώτη μέχρι την πλατεία της Καλλιρόης Παρρέν, ένα κομμάτι της πόλης με τη μεγαλύτερη πιθανόν ροή συμπολιτών μας και επισκεπτών όλο το χρόνο. Το τμήμα αυτό είναι, όπως όλοι σχεδόν αντιλαμβανόμαστε το «πρόσωπο της πόλης», η «βιτρίνα» ή και ο ανάγλυφος φυσικός της πίνακας, αν θέλετε, καθώς περιλαμβάνει μεγάλο τμήμα της παλιάς πόλης, κυκλωμένης απ' το θαλασσοόριο. Σ' αυτό το κομμάτι λοιπόν, συνεχίσαμε την προσπάθειά μας, με προφανή στόχο να τονώσουμε το φυσικό τοπίο της παραλίας μας. Βαθύτερη όμως προσδοκία μας ήταν η σχέση που θα αναπτύσσονταν ανάμεσα στους συμπολίτες μας και στον παράλιο κήπο μας.

Το πώς δηλαδή θα λειτουργούσε η αλληλεπίδραση με τον κόσμο, όχι μόνο με την έννοια της αποδοχής, αλλά και της διατήρησης της προστασίας και του σεβασμού μπροστά σ' αυτό που διαμορφώσαμε. Το στοίχημα ήταν να κάνουμε τον κόσμο να νιώσει, τον κήπο που φτιάξαμε, δικό του. Ξαν προέκταση της δικής του αλής. Μπορώ τώρα πια να πω, μετά από τρία χρόνια, ότι το στοίχημα κερδήθηκε! Στους χώρους του παραλιακού κήπου δεν σημειώνονται βανδαλισμοί, κλοπές ή κάποια άλλη πράξη εχθρική απέναντί τους. Αυτό επιβεβαιώνει την αρχική πεποίθησή μας ότι οι συμπολίτες μας είναι έτοιμοι να δεχτούν, να αγαπήσουν και να αγκαλιάσουν το αστικό πράσινο. Διαβάζοντας στο βιβλίο σας, κύριε Στρατιδάκη, τις επιστημονικές του Τίτου Πετυχάκη για τις δυσκολίες και τους κινδύνους που διέτρεχαν τα νεαρά φυτά από τις κακές συνήθειες κάποιων πολιτών, πολύ χαιρόμαι που ένα μεγάλο μέρος τους φαίνεται να έχει ξεπεραστεί....

Ολοκληρώνοντας τη σύντομη παρέμβασή μου, να σας επισημάνω ότι η προσπάθεια αυτή μπορεί και πρέπει να συνεχιστεί και να διευρυνθεί. Πιστεύουμε ότι ο κήπος, με τη χρήση του όρου «αστικό πράσινο» μπορεί να διεισδύσει σε κάθε δημόσιο χώρο της πόλης. Ένας στίχος λέει: «Όταν το λουλούδι ανθίζει οι μέλισσες έρχονται απρόσκλητες». Και εμείς οι εραστές του πρασίνου οφείλουμε να επιμελούμε για να εδραιωθεί πιο σιβιβάρα στην κοινωνική συνείδηση όλων των συμπολιτών μας η έννοια της προστασίας του δημόσιου χώρου και ασφαλώς των χώρων του αστικού πρασίνου. Για να γίνουν όμως όλα αυτά είναι απαραίτητο να υπάρξει μία ακόμα μεγαλύτερη επίσημη υποστήριξη, σας παρακαλώ. Απ' την πλευρά μου υπόσχομαι ότι θα είμαι παρών και συνεπής γιατί όπως τόνισα και αρχικά έχω ανάγκη να φυτεύω.

Επιτρέψτε μου να σας διαβάσω τους στίχους του Οδυσσέα Ελύτη που περιγράφουν ακριβώς τη σκέψη μου για το μέλλον του πρασίνου στην πόλη μας: Ο κήπος έμπαινε στη θάλασσα βαθύ γαρούφαλο, ακρωτήρι για το δικό σου το χατίρι (Ρέθυμνο). Ο κήπος έμπαινε στη θάλασσα «*Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους φορείς του και τους ανθρώπους από το Γηροκομείο και το Νοσοκομείο Ρεθύμνου, που φροντίζουν τα λουλούδια που τους φυτεύω και οι κήποι τους ανθούν και λουλουδιάζουν. Επίσης, να ευχαριστήσω ξεχωριστά το Λιμενικό Ταμείο για την αμέριστη υποστήριξή του στο ξεχωριστό εγχείρημα του παραλιακού μας κήπου. Σας ευχαριστώ και σας περιμένω.*»